

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Съвет на Европа / Европейски съд по правата на човека, 2013. Този превод не обвързва Съда. За допълнителна информация вижте пълното указание за авторското право в края на този документ.

© Council of Europe / European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe / Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ГОЛЯМА КАМАРА

STUMMER СРЕЩУ АВСТРИЯ

(Жалба № 37452/02)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 юли 2011 г.

Това решение е окончателно, но може да претърпи редакционни промени.

По делото Stummer срещу Австрия,

Европейският съд по правата на човека, заседаващ като Голяма камера в състав:

Jean-Paul Costa, *Председател*,
Nicolas Bratza,
Peer Lorenzen,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Corneliu Bîrsan,
Anatoly Kovler,
Elisabeth Steiner,
Alvina Gyulumyan,
Dean Spielmann,
Sverre Erik Jebens,
Dragoljub Popović,
Giorgio Malinverni,
George Nicolaou,
Ann Power,
Kristina Pardalos,
Vincent A. de Gaetano, *съдии*,

и Vincent Berger, *юрисконсулт*,

след проведени закрити заседания на 3 ноември 2010 г. и на 25 май 2011 г.,

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на втората посочена дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№37452/02) срещу Република Австрия, подадена на 14 октомври 2002 г. в Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”) от австрийския гражданин г-н Ernst Walter Stummer („жалбоподателят”).

2. Жалбоподателят, на когото е предоставена правна помощ, е представляван от г-н А. Вammer, адвокат, практикуващ във Виена. Австрийското правителство („правителството”) е представлявано от своя агент, посланик Н. Tichu, директор на дирекция „Международно право“ във Федералното министерство за европейски и международни въпроси.

3. Жалбоподателят се оплаква, че е дискриминиран, тъй като не е бил включен в пенсионната система за пенсия за старост като работещ затворник и впоследствие е бил лишен от пенсия. Той се позовава на

чл. 4 и на чл. 14 по същество, във връзка с чл. 4 или с чл. 1 от Протокол № 1.

4. Жалбата е разпределена на Първо отделение на Съда (чл. 52, ал. 1 от Правилника на Съда). На 11 октомври 2007 г. състав на това отделение от следните съдии: Christos Rozakis, Anatoly Kovler, Elisabeth Steiner, Khanlar Hajiyev, Dean Spielmann, Sverre Erik Jebens и Giorgio Malinverni, а също и Søren Nielsen, секретар на Отделението, обявява жалбата за допустима. На 18 март 2010 г. състав на същото отделение, състоящ се от следните съдии: Christos Rozakis, Anatoly Kovler, Elisabeth Steiner, Dean Spielmann, Sverre Erik Jebens, Giorgio Malinverni и George Nicolaou, а също и Søren Nielsen, секретар на Отделението, предоставя разглеждането на делото на Голямата камера, като никой от страните по делото не възразява срещу десезирането (чл. 30 от Конвенцията и чл. 72 от Правилника на Съда).

5. Съставът на Голямата камера е определен в съответствие с разпоредбите на чл. 26, алинеи 4 и 5 от Конвенцията и чл. 24 от Правилника на Съда.

6. Жалбоподателят и правителството представят писмени становища по същество (чл. 59, ал. 1 от Правилника на Съда).

7. Откритото съдебно заседание е проведено в сградата на Съда по правата на човека в Страсбург на 3 ноември 2010 г. (чл. 59, ал. 3 от Правилника на Съда).

Пред Съда се явяват:

(а) *за правителството*

г-н В. OHMS,

г-жа I. KÖCK,

г-н Е. D'ARON,

г-жа А. JANKOVIC,

заместник-агент,

адвокат,

съветници;

(б) *за жалбоподателя*

г-н А. BAMMER,

адвокат.

Съдът изслушва пледоариите на г-жа Ohms и г-н Bammer, както и отговорите на г-жа Ohms, г-жа Köck и г-н Bammer на поставените от съдиите въпроси.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

8. Жалбоподателят е роден през 1938 г. и живее във Виена. Той е прекарал около двадесет и осем години от живота си в затвора. Докато е изтърпявал присъдите си, той продължителни периоди от време е работил в кухнята или в пекарната на затвора. Като работещ затворник жалбоподателят не е включен в пенсионната система за пенсия за старост по Закона за общото социално осигуряване. Въпреки това от 1 януари 1994 г. той е включен в осигурителната схема за безработица за периодите, през които е работил в затвора.

9. На 8 февруари 1999 г. жалбоподателят подава заявление за пенсия за ранно пенсиониране в Работническата пенсионно-осигурителна служба (*Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter* – „Пенсионната служба“).

10. С решение от 8 март 1999 г. Пенсионната служба отхвърля искането с мотива, че жалбоподателят не е успял да натрупа 240 осигурителни месеца – необходимия минимум за пенсия за ранно пенсиониране. Към решението е приложен списък с осигурителните периоди на жалбоподателя, считано от октомври 1953 до февруари 1999 г. Според списъка жалбоподателят е натрупал само 117 осигурителни месеца. Списъкът показва дълги периоди, през които не са правени вноски, по-специално от май 1963 до май 1964 г., от юли 1965 до септември 1968 г., от юни 1969 до януари 1974 г., от април 1974 до март 1984 г., от юни 1984 до май 1986 г. и от февруари 1987 до април 1994 г. Месеците между май 1994 и февруари 1999 г., през които жалбоподателят е получавал обезщетения за безработица или плащания за спешна помощ по Закона за осигуряване при безработица, се броят като заместващи периоди.

11. Жалбоподателят подава жалба срещу пенсионната служба пред Трудовоправния и социален съд във Виена (*Arbeits- und Sozialgericht*). Той твърди, че е работил в затвора в продължение на двадесет и осем години и че отработените през това време месеци трябва да се отчитат като осигурителни месеци за целите на преценката на пенсионните му права.

12. На 4 април 2001 г. Трудовоправният и социален съд отхвърля жалбата на жалбоподателя. Той потвърждава, че жалбоподателят не е достигнал изискуемия минимален брой осигурителни месеци. Позицията се на чл. 4, ал. 2 от Закона за общото социално осигуряване, съдът отбелязва, че затворниците, извършващи задължителна работа по време на излежаване на присъдите си, не са включени в схемата на задължителното социално осигуряване. Според трайната съдебна практика на Върховния съд (решение 10 ObS 66/90 от 27 февруари 1990 г. и решение 10 ObS 52/99s от 16 март 1999 г.) тяхната работа, която е в изпълнение на правно задължение, се различава от работата, извършвана от служители на основата на трудов договор. Разликата в третирането по осигурителното право не представлява проява на дискриминация.

13. Жалбоподателят, подпомаган от адвокат, обжалва това решение. Той твърди по-специално, че формулировката на чл. 4, ал. 2 от Закона за общото социално осигуряване не прави разлика между работа въз основа на законово задължение и работа въз основа на договор. Освен това той твърди, че такава разлика не е обективно обоснована. Считано от 1993 г., затворниците, които са работили, са включени в схемата за осигуряване за безработица. Според жалбоподателя няма причина да не бъдат включени и в системата за пенсия за старост.

14. На 24 октомври 2001 г. Апелативният съд във Виена (*Oberlandesgericht*) отхвърля жалбата на жалбоподателя. Той постановява, че Трудовоправният и социален съд е приложил правилно закона. Според трайната съдебна практика на Върховния съд затворниците, извършващи задължителна работа, не трябва да се третират като служители по смисъла на чл. 4, ал. 2 от Закона за общото социално осигуряване, и следователно не са включени в схемата на задължителното социално осигуряване. Фактът, че, считано от изменението на Закона за изпълнение на наказанията от 1993 г., затворниците са включени в схемата за осигуряване за безработица, не е решаващ за тяхната принадлежност към системата за пенсията за старост. По същество жалбоподателят повдига въпрос на правна или социална политика. В рамките на компетентност на законодателя, а не на съда, е да реши дали да промени разпоредбите, отнасящи се до социалното осигуряване на лишените от свобода. В тази връзка Апелативният съд отбелязва, че не споделя съмненията на жалбоподателя за възможна противоконституционност на невключването на работещите затворници в схемата за пенсията за старост.

15. На 12 февруари 2002 г. Върховният съд (*Oberster Gerichtshof*) отхвърля жалбата за законосъобразност на жалбоподателя. Неговото решение е връчено на жалбоподателя на 6 май 2002 г.

16. На 29 януари 2004 г. жалбоподателят излежава последната си присъда лишаване от свобода. Впоследствие той получава обезщетения за безработица до 29 октомври 2004 г., а след изтичането им – плащания за спешна помощ (*Notstandshilfe*). Според посоченото от адвоката в съдебното заседание, жалбоподателят в момента получава около 720 евро (EUR) на месец (включващи 15,77 евро на ден, плюс 167 евро на месец под формата на плащания за спешна помощ и 87 евро като надбавка за жилищни разходи).

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Закон за общото социално осигуряване

17. Основата на австрийската система за социална сигурност е положена в два закона: Закон за общото социално осигуряване (*Allgemeines Sozialversicherungsgesetz*) и Закон за осигуряването за безработица (*Arbeitslosenversicherungsgesetz*). Австрийското осигурително право се основава на принципа на вноските.

1. Общи правила

18. Законът за общото социално осигуряване обхваща здравното осигуряване, осигуряването за злополука и пенсията за старост.

19. Чл. 4 от Закона за общото социално осигуряване урежда задължителното включване в системата за социално осигуряване. Съгласно чл. 4, ал. 1, т. 1 служителите са включени в схемата за здравно осигуряване и осигуряване за злополука, както и в схемата за пенсия за старост. Чл. 4, ал. 2 определя като служител всеки човек, който работи срещу възнаграждение при условията на лична и икономическа зависимост. Друго условие за задължително осигуряване е заплатата да надхвърля минималния праг на доходите (*Geringfügigkeits-grenze*). При сегашните нива, тази сума е в размер на 366,33 евро на месец (чл. 5, ал. 2).

20. За служител, включен в системата на социално осигуряване, задължителните вноски се плащат частично от работодателя и частично от самия служител.

21. Чл. 17, ал. 1 предвижда, че лицата, които вече не са обхванати от задължителното социално осигуряване, могат да продължат да плащат доброволни вноски (*freiwillige Weiterversicherung*), ако са натрупали най-малко дванадесет осигурителни месеца през предходните двадесет и четири месеца в рамките на системата или най-малко три осигурителни месеца през всяка от предходните пет години. Вноските могат да бъдат намалени в рамките на определени граници, ако

икономическото положение на съответното лице оправдава такова намаление.

22. Правото на пенсия за старост възниква, когато човек, достигнал определена пенсионна възраст, е натрупал достатъчен брой осигурителни месеци, а именно не по-малко от 180 месеца или в случай на пенсия за ранно пенсиониране – 240 месеца. При изчисляване броя на осигурителните месеци има периоди, през които не е осъществявана доходоносна дейност и съответно не са правени вноски, но тези периоди все пак се вземат предвид като заместващи (*Ersatzzeiten*), например периодите на отглеждане на малко дете, военна служба или безработица.

23. Размерът на пенсията за старост зависи главно от броя на осигурителните месеци и нивото на платените вноски. Ако така изчислената пенсия не достига определено минимално ниво, което към момента е 783,99 евро на месец за един човек и 1175,45 евро за двойка, се добавя допълнително плащане (*Ausgleichszulage*), за да се достигне минималното ниво.

2. Статут на затворниците

24. По време на изтърпяване на наказание лишаване от свобода със срок, по-дълъг от един месец, правата на здравно осигуряване, осигуряване за злополука и пенсионно осигуряване се спират (чл. 78 от Закона за общото социално осигуряване). Прехраната на затворниците се осигурява от затворническите власти. По същия начин тяхното здравеопазване и грижи в случай на злополука се поемат от държавата в съответствие със Закона за изпълнение на наказанията (вж. по-долу параграфи 41 и 44).

25. По принцип работещите затворници не са включени в общата социалноосигурителна система. Според съдебната практика на Върховния съд работещите затворници не се третират като служители по смисъла на чл. 4, ал. 2 от Закона за общото социално осигуряване.

26. В свое решение от 27 февруари 1990 г. (10 Obs 66/90) по дело във връзка с жалба на бивш затворник срещу решение, с което му се отказва пенсия за инвалидност на основание, че не е натрупал необходимия брой осигурителни месеци, Върховният съд постановява, както следва:

„Според единодушното правно становище на компетентното Федерално министерство (*Сборник публикации в областта на социално-осигурителните въпроси*, SVSlg 19.570), Административния съд (2.2.1972, 782/71 and 62/72, VwSlgNF 8162 = SVSlg 21.171) и Виенския апелативен съд (SVSlg 8.868, 21.172, 26.918, 30.930 и 32.418) работа, която се извършва въз основа на нормативно вменено, а не доброволно поето задължение да се работи, не попада в обхвата на схемата на задължителното осигуряване. Правната теория също поддържа тълкуването, че осигурителното право, както и трудовото право, изискват трудовите договори да са сключени доброволно. Услугите, предоставяни

задължително съгласно публичното право, не се основават на договор за услуги. Съответно работата, извършвана в контекста на изпълнение на присъда, не може да бъде включена в рамките на чл. 4, ал. 2 от Закона за общото социално осигуряване (вж. Krejci-Marhold in Tomandl, SV-System 3. ErgLfg 46; MGA ASVG 49. ErgLfg 125; Krejci in Rummel, ABGB § 1151 Rz 16). В свое решение от 26 ноември 1971 г. (B 128/71, VfSlg 6582 = SVSlg 21.170) Конституционният съд приема, че законодателното решение, че работата, извършваната в контекста на изпълнението на наказание лишаване от свобода, не попада в схемата за социално осигуряване – защото отсъства необходимото доброволно приемане на специфично задължение да се работи, изискуемо за наличието на трудов договор, налагащ плащането на осигурителни вноски, – не нарушава принципа на равното третиране.

...

Медицинските грижи, дължими на затворниците съгласно чл. 66 и следващите от Закона за изпълнение на наказанията и обезщетенията, дължими им съгласно чл. 76 и следващите от този закон в резултат на трудови злополуки или заболявания по смисъла на чл. 76, ал. 2 – 4 от този закон, законно се предоставят на тази категория лица по схема за здравно осигуряване и осигуряване при злополука, адаптирани към затворническия контекст.

Фактът, че затворниците в контекста на задължението им да работят – различаващо се например от контекста на връзката работодател-служител – не са обхванати също и от задължителното осигуряване по законоустановената пенсионна схема е оправдан от съображения за горепосочените съществени различия във взаимоотношенията и съответно, както постановява Конституционният съд в своето решение, не нарушава принципа на равното третиране.

Периоди на предварително задържане или на изтърпяване на наказание лишаване от свобода, или на превантивно задържане, в съответствие със Закона за общото социално осигуряване ще се считат за периоди на задължителни вноски, само ако мерките за задържане са наложени по политически причини – освен поради Националсоциалистическа дейност, по религиозни причини, по съображения за произход (чл. 500 и чл. 502, ал. 1) или ако австрийски съд в съответствие със Закона обезщетенията (в наказателното производство) е постановил обвързващо решение по отношение на сроковете на задържането, признавайки право на обезщетение за задържането или присъдата (чл. 506а). Такива периоди от време, които се считат за валидни периоди на задължителни вноски, в първия посочен по-горе случай трябва да се разглеждат като периоди, в които не се изисква плащане на вноски (чл. 502, ал. 1, трето изречение); във втория посочен по-горе случай Федералната държава заплаща съответните вноски в съответната осигурителна институция (чл. 506а, второ изречение). Целта и в двата случая е да се компенсират вредите, претърпени по силата на Закона за общото социално осигуряване, които са възникнали на социално приемливи основания, а не лишаване от свобода въз основа на виновно поведение. Разширяването на обхвата на тези извънредни разпоредби и включването на времето, прекарано в ареста въз основа на виновно поведение, би било в противоречие с принципа на равно третиране. Признаването на такива периоди от време за заместващи периоди също би било в противоречие с принципа на равно третиране по подобни причини. ... Затворници, спрямо които не се прилагат гореспоменатите изключения по чл. 502, ал. 1 и чл. 506а, съответно, в контекста на задължението си да работят, не натрупват нито осигурителни периоди съгласно схемата за задължително осигуряване, нито

заместващи периоди. Изпълнението на наказанието обаче не ги възпрепятства да продължат да правят вноски по схемата за пенсионно осигуряване за старост по чл. 17 и да натрупват осигурителни периоди чрез плащане на доброволни вноски, като продължаващото осигуряване по искане на вносителя, доколкото това изглежда оправдано предвид неговата икономическа ситуация, в съответствие с чл. 76а, ал. 4 се разрешава на по-ниски вноски от предвидените в ал. 1 – 3 от тази разпоредба. В съответствие с чл. 75, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията затворниците трябва да бъдат информирани за възможностите и предимствата на, наред с другото, продължаващото осигуряване по избор, като им е разрешено също така за плащане на вноските в схемата за социално осигуряване да използват средства, които иначе не са достъпни за тях по време на изпълнението на присъдата. По силата на доста гъвкавото продължено осигуряване (вж. чл. 17, ал. 7 – 8) – по-специално по отношение на началото, края и изчисляването на осигурителните месеци – затворник може да натрупва допълнително осигурителни месеци, за да достигне изискуемия период и / или за да получи по-висока пенсия. В тази връзка не трябва да се пренебрегва фактът, че ако се изхожда от принципа, че един затворник се покрива от схемата за пенсионно осигуряване за инвалидност и старост по отношение на работата, извършена по време на изтърпяване на присъдата, за съответните периоди ще трябва да бъдат внесени и съответните вноски. Освен в предвидения в чл. 506а случай, при който федералната държава трябва да плаща на съответната осигурителна институция вноските, съответстващи на тези осигурителни периоди (като част от наказателно-правна схема за обезщетение), плащане от страна на държавата не би било оправдано в други случаи ... Не би било разумно в такива случаи да се очаква общността на осигурените лица да приеме, че периоди, за които не са правени вноски, водят до пенсионни права; затворниците следва да внасят тези вноски, така че положението не би се различавало съществено от доброволното осигуряване. Съответно, ако законодателят е решил, че работата, извършена в контекста на задължението на затворника да работи, по начало не може да породи задължителни осигурителни периоди или заместващи периоди, и в светлината на това е предвидил само горепосочените изключения, то това решение се основава на обективни съображения.

Следователно Върховният съд няма никакви съмнения по отношение конституционността на законовите разпоредби, приложими към настоящия случай.“

27. В съдебно решение от 16 март 1999 г. (10 ObS 52/99s) Върховният съд потвърждава предходното си решение.

28. За целите на определяне на правото на пенсия за старост прекараните в затвора периоди се вземат предвид само при специфични обстоятелства, посочени в Закона за общото социално осигуряване. Например, като заместващи периоди се броят прекараните в затвора периоди, за които е предоставено обезщетение по Закона за обезщетенията (в наказателното производство) (*Strafrechtliches Entschädigungsgesetz*).

Б. Законът за осигуряване при безработица и съответната практика

29. Служителите са включени също и в схемата за осигуряване за безработица. Задължителните вноски трябва да се плащат частично от работодателя и частично от служителя.

30. След изменението на Закона за осигуряване при безработица от 1993 г., затворниците, извършващи работа съгласно чл. 44, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията, са включени в осигурителната схема за безработица съгласно чл. 66а от Закона за осигуряване при безработица. Частта от вноските, която е за сметка на служителя, трябва да се плаща от възнаграждението на затворника, ако то надхвърля минималния праг на доходите, а частта от вноските, която е за сметка на работодателя, се плаща от държавата чрез Министерството на правосъдието. Изменението влиза в сила на 1 януари 1994 г.

31. Що се отнася до изменението на закона, което е част от по-широка реформа на системата за изпълнение на наказанията, Парламентарният комитет по правосъдието (*Justizausschuß*) счита включването на работещите затворници в схемата за осигуряване за безработица като първа стъпка към пълната им интеграция в системата за социална сигурност. Комитетът по правосъдие подчертава, че включването на работещите затворници в схемата за осигуряване за безработица е важна стъпка към увеличаване на шансовете им за реинтеграция в обществото и към ограничаване на възможността от рецидив (вж. приложение № 1253 към протокола на Националния съвет (*Beilagen zu den Stenographischen Protokollen des Nationalrates*), XVIII.GP).

32. Правата съгласно Закона за осигуряване при безработица включват достъп до курсове за обучение и възможности за търсене на работа, както и изплащане на обезщетения за безработица (които до известна степен са свързани с предишната заплата) за определен период. След изтичане на периода на плащане на обезщетенията за безработица осигуреното лице има право на плащане на спешна помощ, която е предназначена за предоставяне на издръжка в минимален размер. Спешната помощ продължава да се изплаща и след като човек е достигнал пенсионна възраст, ако той няма право на пенсия.

33. В съдебното заседание правителството представя следната информация относно процента на работещите затворници и на затворниците, получаващи обезщетения за безработица след тяхното освобождаване:

- през 2009 г. 12 460 лица са задържани, от които 8 903 (около 71%) работят и следователно са обхванати от осигуряването за безработица.

Само 2 490 от тези работещи затворници действително плащат осигурителни вноски, тъй като печелят повече от минималния праг, а останалите не са задължени да плащат вноски;

- между 1 януари и 30 юни 2010 г. 9 477 са задържани лица, от които 6 791 (около 71%) работят и следователно са обхванати от осигуряването за безработица. Само 1 879 от тези работещи затворници действително плащат осигурителни вноски, тъй като печелят повече от минималния месечен праг, а останалите не са задължени да плащат вноски;

- между 1 януари 2009 и 30 юни 2010 г. 2 086 са лицата, имащи право да получават обезщетения за безработица, предвид факта, че са включени в схемата за осигуряване за безработица по време на тяхното наказание лишаване от свобода; 1 898 от тях са подали документи за получаване на обезщетения за безработица след освобождаването им и са получили като обезщетение средно по 21,09 евро на ден (като общото средно ниво е 26,90 евро на ден).

В. Социално подпомагане

34. Общественото социално осигуряване се допълва от социално подпомагане в зависимост от имущественото състояние на лицето. Последното е предназначено за лица, които не разполагат с необходимите средства (лични средства или вземания от пенсия за старост или обезщетение за безработица), предоставяйки им минимален доход за покриване на основни нужди.

35. На 1 септември 2010 г. влиза в сила нова система, а именно схема за минимален имуществен доход (*bedarfsorientierte Mindestsicherung*), която заменя социалното подпомагане. Тя гарантира минимален доход на всички лица, които желаят и са в състояние да работят, или които са над шестдесет и пет години и нямат други средства за издръжка. Сумата е обвързана с минималната пенсия.

Г. Законът за изпълнение на наказанията и съответната практика

36. Съгласно чл. 44, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията (*Strafvollzugsgesetz*) всички затворници, които са годни да работят, са длъжни да изпълняват възложената им работа.

37. Чл. 45, ал. 1 задължава затворническите власти да предоставят на всеки затворник полезна работа. Ал. 2 определя различните видове работа, които могат да бъдат възлагани на затворници. Те включват, освен другото, дейности, които да бъдат извършвани в рамките на затвора, работа за държавни органи, работа за благотворителни организации и работа за частни работодатели.

38. Съгласно чл. 46, ал. 3 затворническите власти могат да сключват договори с частни предприятия за работа на затворниците.

39. Съгласно чл. 51 федералната държава (*der Bund*) получава приходите от работата на затворниците.

40. Затворници, които извършват работата си задоволително, имат право на възнаграждение. Размерът на възнаграждението – на час и според вида работа – е определен в чл. 52, ал. 1. По актуални цени той е следният:

- за лек неквалифициран труд	EUR 5,00
- за тежък неквалифициран труд	EUR 5,63
- за ръчен труд	EUR 6,26
- за квалифициран труд	EUR 6,88
- за труд, извършван от квалифициран работник	EUR 7,50

41. Затворническите власти трябва да осигуряват препитанието на затворниците (чл. 31).

42. Съгласно чл. 32 всички затворници трябва да допринасят за покриване на разходите за изпълнение на наложеното им наказание, освен ако попадат в приложното поле на някои изключения. Ако затворникът работи, вноската е в размер на 75% от възнаграждението му. Тя се изважда автоматично от възнаграждението му.

43. Нещо повече, частта от осигурителната вноска към осигурителната схема за безработица, която е за сметка на работника, също се приспада от възнаграждението му. Останалата част от възнаграждението на затворника се използва, както следва: половината от него се дава на затворника за „джобни пари“, а другата половина се запазва като спестявания, които затворникът получава при освобождаването си (чл. 54).

44. Здравни грижи и грижи при злополука се предоставят на затворниците от затворническите власти съгласно чл. 66 и следващите и чл. 76 и следващите от Закона за изпълнение на наказанията. По същество правото на здравни грижи и грижи при злополука съответства на правата по Закона за общото социално осигуряване.

45. Ако затворник откаже възложената му работа, той нарушава чл. 107, ал. 1, т. 7 от Закона за изпълнение на наказанията. Санкциите, предвидени в чл. 109, варират от порицание или намаляване или отнемане на някои права (например правото да разполага с „джобни пари“, да гледа телевизия, да изпраща и получава кореспонденция или телефонни разговори) до глоба или арест (задържане в изолатора).

46. Според предоставената от правителството информация в момента работят над 70% от лишените от свобода в Австрия. Съгласно изискванията на установения в затвора ред средният работен ден е между шест и шест и половина часа. Времето, прекарано от един затворник в терапевтично лечение или социално консултиране, се

разглежда и заплаща като работно време максимум до пет часа на седмица.

III. ПРИЛОЖИМИ МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

A. Актове на Организацията на обединените нации

1. Конвенция № 29 на Международната организация на труда относно принудителния или задължителния труд

47. Конвенцията относно принудителния или задължителния труд (№ 29) е приета на 28 юни 1930 г. от Генералната конференция на Международната организация на труда (МОТ) и е влязла в сила на 1 май 1932 г. Чл. 2, доколкото е приложим към настоящия контекст, гласи следното:

„1. По смисъла на тази Конвенция изразът „принудителен или задължителен труд“ означава всяка работа или служба, изисквана от лице под заплахата на каквото и да е наказание и за която това лице не се е съгласило доброволно да я извършва.

2. По смисъла на тази конвенция изразът „принудителен или задължителен труд“ не обхваща:

...

в) Всяка работа или служба, изисквана от лице като следствие от осъждане, постановено от съд, при условие, че тази работа или служба бъде изпълнявана под надзора и контрола на държавните власти и че лицето няма да бъде отстъпено или предоставено на частни лица, частни компании или частни юридически лица;

Международната конференция по труда (на годишната среща на държавите-членки на МОТ) в 96-та си сесия през 2007 г. провежда общо проучване, посветено на Конвенцията относно принудителния или задължителния труд (№ 29), което се базира на доклада на Комитета от експерти по прилагане на конвенциите и препоръките („Комитетът“).

В доклада се разглежда, освен другото, въпроса за затворниците, които работят в частни предприятия. Отбелязвайки, че работата на затворници за частни работодатели е забранена от чл. 2, ал. 2, б. „в“ от Конвенция № 29, Комитетът установява, че може да има условия, при които, независимо от техните обстоятелства на залавяне, би могло да се счита, че затворниците предлагат доброволно и без заплахата от санкции да работят за частен работодател. В тази връзка, освен официалното писмено съгласие на затворника, за най-надежден индикатор за доброволността на труда се считат условията, доближаващи се до свободното трудовоправно взаимоотношение (по отношение нивото на заплащане, социалното осигуряване и

здравословните и безопасни условия на труд). Ако тези условия са налице, работата на затворници за частни предприятия се счита, че не попада в обхвата на определението за принудителен труд съгласно чл. 2, ал. 1, и следователно не попада в приложното поле на Конвенция № 29 (§§ 59 – 60 и §§ 114 – 116).

2. Международен пакт за граждански и политически права (МПГПП)

48. МПГПП е приет на 16 декември 1966 г. от Генералната асамблея на Организацията на обединените нации с резолюция 2200А (XXI) и е влязъл в сила на 23 март 1976 г. Чл. 8, доколкото е относим, гласи следното:

„3. а) никой не може да бъде заставян да извършва принудителен или задължителен труд;

б) точка 3 „а“ не може да се тълкува като забраняваща изтърпяването на наказанието каторжен труд, наложено от компетентен съд в страни, където за някои престъпления може да се налага наказание затвор с каторжен труд;

с) не се смятат за „принудителен или задължителен труд“ по смисъла на тази точка:

і) всякаква работа или услуга, непосочена в точка б, нормално изискуема от лице, задържано въз основа на законно разпореждане на съда, или от лице, условно освободено от такова задържане;

...”

Б. Документи на Съвета на Европа

1. Европейски правила за затворите

49. Европейските правила за затворите са Препоръка на Комитета на министрите на държавите-членки на Съвета на Европа по отношение на минималните стандарти, които се прилагат в затворите. Държавите-членки се насърчават да се ръководят от тези правила в законодателството и политиките си и да осигурят широкото им разпространение сред съдебните органи, персонала на затворите и затворниците.

(а) Европейски правила за затворите от 1987 г.

50. Европейските правила за затворите от 1987 г. (Препоръка № R (87) 3 – “Правилата от 1987 г.”) са приети от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 12 февруари 1987 г.

51. В част I се съдържат редица основни правила, включително следното:

„1. Лишаването от свобода се осъществява при материални и морални условия, които гарантират зачитане на човешкото достойнство и са в съответствие с тези правила.

...

3. Целите на отношението към задържаните лица са такива, че да поддържат тяхното здраве и самоуважение и, доколкото позволява продължителността на присъдата, да развиват чувството им за отговорност и да насърчават такива нагласи и умения, които ще им помогнат да се върнат в обществото с най-големи шансове да водят законосъобразен живот и да се издържат сами след тяхното освобождаване.

...”

52. В част IV „Цели на отношението и режими“ се съдържат следните правила:

„64. Затворът, като лишаване от свобода, сам по себе си е наказание. Условието на лишаване от свобода и затворническите режими следователно не трябва да влошават страданието, присъщо на това наказание, освен когато произтичат от оправдана изолация или поддържане на дисциплината.

65. Полагат се максимални усилия, за да се гарантира, че режимите на институциите са установени и управлявани така, че:

а. да се гарантира, че условията на живот са съвместими с човешкото достойнство и приемливите стандарти в общността;

б. да се сведат до минимум вредните ефекти на лишаването от свобода и разликите между затворническия живот и живота на свобода, които могат да намалят самоуважението или чувството за лична отговорност на лишените от свобода;

...”

53. Също в част IV под заглавието „Работа“ се съдържат следните правила:

“71.1. Работата на затворниците следва да се разглежда като положителен елемент от гледна точка на отношението, обучението и институционалното управление.

2. От затворниците, изтърпяващи наказание лишаване от свобода може да се изисква да работят, ако го позволява тяхното физическо и психическо състояние, определено от медицинското лице.

3. На затворниците се осигурява достатъчно работа от полезен характер или, ако е подходящо, други целенасочени дейности, за да бъдат те активно заети в рамките на нормалния работен ден.

4. Доколкото е възможно, осигурената работата следва да е такава, че да запази или увеличи способността на затворника след освобождаването му да печели достатъчно средства за един нормален живот.

...

72. Организацията и методите на работа в институциите наподобяват възможно най-точно тези на подобна работа в общността, така че затворниците да се подготвят за условията на нормалния трудов живот. ...

...

74.1. Условието за здравословни и безопасни условия на труд на затворниците са подобни на тези, които се прилагат за обикновените работници.

2. Трябва да се предвидят мерки за обезщетяване на затворниците при трудова злополука и професионално заболяване, при условия не по-неблагоприятни от тези, предвидени в закона за обикновените работници.

...

76.1. Трябва да има система за справедливо възнаграждение на труда на затворниците.”

(б) Европейски правила за затворите от 2006 г.

54. На 11 януари 2006 г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа приема нова версия на Европейските правила за затворите с Препоръка Rec (2006) 2 („Правилата от 2006 г.”). Той отбелязва, че Правилата от 1987 г. „трябва да бъдат съществено преработени и актуализирани, за да отразяват развитието, което [е] настъпило в наказателната политика, практиката по постановяване на присъди и цялостното управление на затворите в Европа”.

55. Правилата от 2006 г. съдържат в част I, наред с другото, следните основни принципи:

„2. Лишените от свобода запазват всички права, които не са им законно отнети с осъдително решение или с постановена мярка за неотклонение.

3. Ограниченията, налагани на лишените от свобода, не бива да превишават минимално необходимите, а трябва да съответстват на законовата цел, за която са наложени.

...

5. Животът в затвора трябва максимално да се доближава до положителните аспекти на живота в обществото.

6. Лишаването от свобода трябва да се управлява по такъв начин, че да улеснява реинтегрирането на лишените от свобода в едно свободно общество.”

Коментарът на Правилата от 2006 г. (изготвен от Европейския комитет по проблемите на престъпността (CDPC)) отбелязва, че чл. 2 подчертава, че загубата на правото на свобода не следва да води до предположението, че затворниците автоматично губят други политически, граждански, социални, икономически и културни права, така че ограниченията трябва да бъдат възможно най-малко. Чл. 5, както е отбелязано в коментара, подчертава положителните аспекти на нормалността, като признава, че независимо че животът в затвора никога не може да е същия като свободния живот в обществото, то

трябва да се вземат активни мерки условията в затвора да са възможно най-близки до нормалния живот. Коментарът посочва също, че чл. 6 „признава, че затворниците, неосъдени и осъдени, в крайна сметка ще се върнат в общността и това трябва да се има предвид при организиране на живота в затвора”.

56. В част II („Условия на лишаването от свобода”) чл. 26 от Правилата от 2006 г. е посветен на различните аспекти на работата на затворниците. Доколкото е относимо, той гласи следното:

„26.1 Към работата в затвора се подхожда като положителен елемент от затворническия режим и не трябва да се използва като наказание.

26.2 Администрацията на затвора се стреми да осигурява достатъчно полезна работа.

26.3 Доколкото това е възможно, предоставената работа трябва да бъде от такъв характер, че да поддържа и увеличава способността на затворниците да изкарват прехраната си след освобождаването им.

...

26.7 За да подготвят затворниците за нормален трудов живот, организацията и методите на работа в местата за лишаване от свобода трябва да наподобяват в рамките на възможното организацията и методите на подобна работа в обществото.

...

26.9 Работата за затворниците се предоставя във или извън затвора от администрацията на затвора или самостоятелно, или в сътрудничество с частни фирми.

26.10 Във всички случаи трябва да съществува система за справедливо възнаграждение на труда на затворниците.

...

26.13 Безопасността и хигиената на труд на затворниците трябва да са подходящи и не трябва да са по-малко строги от тези, които се предоставят на работещите отвън.

26.14 Трябва да е предвидено затворниците да се обезщетяват при производствена злополука, включително професионално заболяване, при условия не по-малко благоприятни от тези, предоставени от закона на работещите на свобода.

...

26.17 Доколкото е възможно, работещите затворници трябва да бъдат включени в националните социалноосигурителни системи.”

Коментарът на чл. 26 подчертава принципа на нормалност на работата в затвора, в смисъл, че разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд, работно време и „дори включване в националната система за социално осигуряване” трябва да съответстват на тези за работниците от външната среда. За разлика от тях Правилата от 1987 г., въпреки че съдържат идеята за нормалност на работата в затвора, не казват нищо по въпроса за включването на затворниците в националните системи за социална сигурност.

57. Част VIII от Правилата от 2006 г. („Осъдени затворници”) съдържа допълнителни правила по отношение на целта на режима на осъдените затворници:

„102.1 В допълнение на правилата, прилагащи се към всички затворници, режимът на осъдените затворници трябва да е изграден така, че да им дава възможност да водят почтен и непрестъпен живот.

102.2 Лишаването от свобода чрез настаняване в затвор представлява наказание само по себе си и следователно режимът на осъдените затворници не бива да утежнява страданието, което е резултат от самото пребиваване в затвора.”

58. Те разглеждат работата като един аспект от режима на осъдените затворници. Чл. 105, доколкото е относим, гласи следното:

„105.2 От осъдените затворници, които не са навършили обичайната пенсионна възраст, може да се изисква да бъдат ангажирани с работа, като се вземе предвид тяхното физическо и психическо състояние, определено от медицинското лице.

105.3 При осъдените затворници, от които се изисква да бъдат трудово заети, работните условия трябва отговарят на стандартите и контрола, прилагани в свободното общество.”

2. Европейската социална харта

59. Европейската социална харта, приета от Съвета на Европа през 1961 г. и преразгледана през 1996 г., също е приложима в известна степен към настоящия контекст. Чл. 1, отнасящ се до правото на труд, предвижда:

„С цел да се осигури ефективното упражняване на правото на труд договарящите страни се задължават:

1. да приемат като една от приоритетните си цели и отговорности постигането и поддържането на колкото е възможно по-високо и по-стабилно равнище на заетост с оглед постигането на пълна заетост;

2. да защитават ефективно правото на работника да придобива средствата си за издръжка чрез професия, която е избрал по свободна воля;

...”

Европейският комитет за социални права – органът, отговорен за мониторинга на спазването на Европейската социална харта от държавите, които са страни по нея – тълкува чл. 1, ал. 2 в смисъл, че работата в затвора трябва да бъде строго регламентирана по отношение на заплащане, работно време и социално осигуряване, особено ако затворниците работят за частни фирми. Затворниците могат да бъдат наети от частни предприятия с тяхно съгласие и при условия, близки до нормалните трудови правоотношения в частни предприятия (вж. *Преглед на съдебната практика на Европейския комитет за социални права*, 1 септември 2008 г., стр. 23.) .

В. Сравнително европейско право

60. От информацията, с която разполага Съдът, включително от сравнителноправното проучване, което взема предвид националните законодателства на четиридесет от общо четиридесет и седемте държави-членки на Съвета на Европа, става ясно, че:

- в двадесет и пет държави-членки от затворниците се изисква, поне при някои обстоятелства, да работят, а именно в: Азербайджан, Чешката република, Естония, Финландия, Грузия, Германия, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Норвегия, Полша, Черна гора, Русия, Словакия, Испания, Швеция, Швейцария, Турция, Украйна и Обединеното кралство;

- двадесет и две държави-членки предоставят на затворниците достъп до пенсионната система за старост, а именно: Албания, Андора, Азербайджан, Хърватия, Кипър, Чешката република, Финландия, Франция, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Норвегия, Португалия, Русия, Словакия, Словения, Швейцария, Бившата югославска република Македония, Турция, Украйна и Обединеното кралство. В някои от тези държави затворниците не са автоматично обхванати от осигурителната схема (чрез задължителни вноски или данъчно облекчение), а единствено имат възможност да плащат доброволни вноски;

- в дванадесет държави-членки затворници не са обхванати от пенсионната система за старост, а именно: Белгия, Босна и

Херцеговина, България, Естония, Грузия, Гърция, Унгария, Малта, Черна гора, Нидерландия, Румъния и Сърбия;

- в трета група държави-членки обхващането от системата за социално осигуряване (включително пенсионната система за старост) зависи от вида на извършваната работа, и най-вече от това дали работят за външни работодатели / платена работа или не. Такъв е случаят в Германия, Люксембург, Полша, Испания и Швеция. В Дания правото на пенсия за старост не е свързано с работата и плащането на вноски. Всички лица, достигнали пенсионна възраст, имат право да получават базова пенсия;

- тридесет и седем държави-членки, което е абсолютното мнозинство, осигуряват на затворниците, или поне на някои категории затворници, достъп до социалноосигурителната система – като ги включват в общата система за социално осигуряване, или в част от нея, или като им предоставят специфичен вид застраховка или друга защита.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 14 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

61. Жалбоподателят се оплаква, че изключването на работещите затворници от принадлежност към пенсионната система за старост е дискриминационно. Той се позовава по същество на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 1 от Протокол №1.

62. Чл. 14 гласи:

„Упражняването на правата и свободите, изложени в тази Конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.”

63. Чл. 1 от Протокол № 1 гласи:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накарняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

А. Становищата на страните

1. Жалбоподателят

64. Жалбоподателят се позовава на принципа, че лишаването от свобода е наказание само по себе си и че мерките, касаещи затворниците, не трябва да утежняват страданието, което е резултат от самото пребиваване в затвора. Той твърди, че изключването на работещите затворници от принадлежност към пенсионната система за старост противоречи на този принцип, тъй като произвежда дългосрочни последици, надхвърлящи изтърпяването на присъдата лишаване от свобода.

65. Освен това той твърди, че работещите затворници са в същото положение като на останалите служители по отношение необходимостта да им се осигури пенсия за старост чрез системата на социалното осигуряване. Тълкуването на националните съдилища на чл. 4, ал. 2 на Закона за общото социално осигуряване, а именно, че трябва да се прави разлика между доброволния труд въз основа на редовен трудов договор и труда на затворниците, полаган в изпълнение на законовото им задължение да работят, не е убедителна причина за изключване от принадлежност към пенсионната система за старост.

66. Двете ситуации не са коренно различни според жалбоподателя. На практика по-голямата част от хората на свобода са принудени да работят, ако не от закона, то от необходимостта да си изкарват прехраната. Работата, независимо дали се извършва във или извън затвора, винаги служи на различни цели, които надхвърлят финансовия аспект, изразяващ се във възнаграждението. Видовете дейности, извършвани от затворниците, не са коренно различни от видовете работа, извършвани от други лица. В обобщение, изключването на работещите затворници от принадлежност към пенсионната система за старост не се базира на никакви фактически разлики, следователно изисква обосновка.

67. Според жалбоподателя такава обосновка не съществува. На първо място, изключването на работещите затворници от принадлежност към пенсионната система за старост не служи за постигането на никаква законна цел. Доколкото правителството се позовава на затегнатото финансово състояние на системата за социално осигуряване, само бюджетни съображения не са достатъчни, за да се лиши от социална закрила една уязвима група.

68. На второ място жалбоподателят твърди, че правителството не е посочило обективни и разумни основания за разликата в третирането. Той оспорва по-специално довода на правителството, че работещите затворници не могат да плащат значими вноски и следователно зачитането на периода на работа в затвора за осигурителен период ще

предостави на затворниците неоправдани привилегии в сравнение с обикновените служители, които трябва да плащат пълен размер на осигурителните вноски. Тъй като съгласно чл. 51 от Закона за изпълнение на наказанията държавата получава съответните постъпления от работата на лишените от свобода, може обосновано да се очаква тя да плаща осигурителните вноски. Следователно не е релевантен другият довод на правителството за това дали е оправдано, или не, срокът на задържането да се разглежда като заместващ период.

69. По отношение на възможността затворниците да правят доброволни вноски към пенсионноосигурителната система по чл. 17 от Закона за общото социално осигуряване, жалбоподателят твърди, че много затворници не отговарят на изискването за достатъчен брой осигурителни месеци през предходни периоди. Освен това размерът на доброволната осигурителна вноска обикновено превишава ограничените финансови ресурси на лишените от свобода, тъй като 75% от скромното възнаграждение за тяхната работа се използва за покриване на разходите по изтърпяване на присъдата им, съгласно чл. 32 от Закона за изпълнение на наказанията.

2. Правителството

70. Правителството твърди на първо място и подчертава, че невключването на работещите затворници в системата за пенсия за старост не е дискриминационно по смисъла на чл. 14 от Конвенцията, тъй като работещите затворници не се намират в ситуация, аналогична на тази на обикновените работници.

71. Правителството представя подробно описание на организацията на работа в затворите в Австрия, подчертавайки, че работата в затвора служи за постигане на основната цел за реинтеграция и ресоциализация. То отбелязва, че приложимите стандарти на Съвета на Европа, както и последният доклад на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отношение или наказание (CPT) по отношение на Австрия, признават значението на работата за предоставянето на възможност на затворниците да запазят или подобрят професионалните си квалификации, като им се осигурява целенасочена дейност и структурирано ежедневие, за да бъде наказанието им лишаване от свобода по-поносимо и за да се подготвят за редовна трудова заетост след освобождаването им.

72. Затворниците са задължени да работят в съответствие с чл. 44, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията, а затворническите власти са длъжни да им предоставят подходяща работа в съответствие с чл. 45, ал. 1 от същия закон. Предвид условията в затвора, затворниците работят средно от пет до шест часа на ден. Въпреки че такова изискване не е налице в никоя от разпоредбите на Конвенцията,

затворниците получават възнаграждение. Сумите са определени от закона и варират между 5,00 евро и 7,50 евро на час в зависимост от вида на извършваната работа. Периоди, прекарани от затворници в назначени им терапевтично лечение или социално консултиране, се признават като работно време до максимум пет часа на седмица. Това очевидно е благоприятна форма на отношение, която подчертава, че целта на работата в затвора е ресоциализация. Фактът, че част от възнаграждението се използва за покриване на разходите за издръжка, не е в противоречие с Конвенцията.

73. В заключение, по отношение на своята същност и цел, работата в затвора се различава значително от редовната трудова заетост. Работата в затвора, която е в изпълнение на законово задължение, е насочена към ресоциализация и реинтеграция, докато работата на свобода се основава на трудов договор и служи за осигуряване издръжката на едно лице и неговото професионално израстване. Следователно различното третиране на работата в затвора за целите на отпускането на пенсия за старост е не само оправдано, а и се изисква от различната фактическа обстановка. Зачитането на периодите, за които не са правени осигурителни вноски, като осигурителни периоди би дало на работещите затворници необосновано предимство пред обикновените служители.

74. Решението на законодателя периодите, през които затворникът е работил, да не се зачитат за трудов стаж или за заместващи периоди също се базира на обективни причини според правителството. Съгласно приложимите разпоредби на Закона за общото социално осигуряване прекараните в затвора периоди, освен другото, се зачитат за трудов стаж, ако съответното лице е получило обезщетение за задържането си по Закона за обезщетенията (в наказателното производство). В този случай държавата трябва да плати осигурителните вноски, за да компенсира съответното лице за претърпените от него вреди по осигурителното право в резултат на задържането. Да се третират по същия начин лицата, които са законно лишени от свобода, ще доведе до равнопоставеност при неравностойни факти. Да се зачитат периодите на задържане като заместващи периоди, без плащане на осигурителни вноски, ще създаде дисбаланс в системата на социалното осигуряване. Като цяло законодателят приема, че заместващи периоди са тези, през които лицата са възпрепятствани да внасят осигурителни вноски поради обществено приемливи основания, като образование, раждане, безработица, болест, военна служба или алтернативна военна служба.

75. Освен това затворниците могат да правят доброволни вноски за пенсия за старост съгласно чл. 17 от Закона за общото социално осигуряване. Този закон предвижда също и възможност за намаляване на плащаната сумата до по-нисък размер от този на нормалните

вноски. Правителството обаче твърди, че по съображения за защита на данните то не е в състояние да предостави статистика за броя и процента на затворниците, които са се възползвали от тази възможност.

76. Като алтернатива правителството посочва, че дори да се предположи, че работещите затворници са в аналогична ситуация с тази на обикновените служители, разликата в третирането е обоснована. На практика, дори да не бяха изключени от системата за пенсия за старост, затворниците не биха били в състояние да правят значими вноски, тъй като много често възнаграждението им, след приспадане на дължимата вноска за покриване на разходите по издръжката, не достига прага на т. нар. минимален доход от 366,33 евро, под който работниците така или иначе не са обхванати от задължителното осигуряване съгласно Закона за общото социално осигуряване. Предвид затегнатото финансиране на социалноосигурителните институции, в системата за пенсия за старост могат да бъдат включени само лица, които са в състояние да правят значими вноски.

77. Освен това договарящите държави разполагат с широка свобода на преценка при организацията на системите си за социална сигурност. Европейските правила за затворите от 2006 г. само препоръчват, че „доколкото е възможно, работещите затворници трябва да бъдат включени в националните социалноосигурителни системи”.

78. Правителството обяснява, че след изменението на Закона за осигуряване при безработица от 1993 г. работещите затворници са обхванати от схемата за осигуряване за безработица. Това изменение, което е част от по-широка реформа на системата за изпълнение на наказанията, е предшествано от години на интензивно обсъждане. Решението за интегриране на затворниците в схемата за осигуряване при безработица, но не и в схемата за пенсия за старост, е мотивирано от съображението, че осигуряването за безработица, което обхваща не само финансови ползи, но също и достъп до курсове за обучение и услуги за намиране на работа, е най-ефективният инструмент за по-нататъшната реинтеграция на затворниците след освобождаването им. Това решение се разглежда като първа стъпка към включването им в системата за социална сигурност като цяло. При все това, тъй като осигуряването по Закона за общото социално осигуряване обхваща здравното осигуряване и осигуряването за злополука, плюс осигуряването за пенсия за старост, а съгласно Закона за изпълнение на наказанията здравните грижи за затворниците и медицинската помощ при злополука се покриват от затворническите власти, тяхната принадлежност към схемата за пенсия за старост би наложила по-комплексни изменения. Освен това, според извършените тогава проучвания, тя се счита за най-скъпо струващия фактор.

79. В допълнение правителството посочва, че случаи като настоящия – с много дълги присъди – са изключително редки. Болшинството затворници са в състояние да натрупат достатъчен брой осигурителни месеци за сметка на периодите, през които са работили извън затвора. В конкретния случай жалбоподателят е получавал обезщетение за безработица, а след изтичането му е продължил да получава плащания за спешна помощ.

80. И накрая, решението на австрийския законодател работещите затворници да не са обхванати от схемата за пенсия за старост, предвидена в Закона за общото социално осигуряване, не означава, че те не разполагат с никакво социално покритие. На първо място, както е посочено по-горе, те са обхванати от осигурителната схема за безработица. Следователно те получават обезщетения за безработица, а след прекратяване на тези плащания получават спешна помощ. Като последно средство системата на социално подпомагане предвижда средства за минимален доход на лицата, които не могат да покрият основните си нужди чрез други средства. В обобщение, австрийската правна система предвижда диференцирано и добре балансирано решение, което взема предвид интересите на обществото като цяло, от една страна, и интересите на затворниците, от друга.

Б. Преценката на Съда

1. Приложимост на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 1 от Протокол № 1

81. Съдът припомня, че чл. 14 допълва другите материалноправни разпоредби на Конвенцията и протоколите. Той няма самостоятелно съществуване, тъй като е в сила единствено във връзка с „упражняването на правата и свободите”, гарантирани от тези разпоредби. Прилагането на чл. 14 не предполага непременно нарушение на някое от материалните права, гарантирани от Конвенцията. Необходимо и достатъчно за фактите по делото е те да попадат „в обсега” на една или повече от въпросните разпоредби. Забраната за дискриминация в чл. 14 по този начин се простира извън упражняването на правата и свободите, които Конвенцията и протоколите към нея изискват всяка държава да гарантира. Тя се отнася и за допълнителните права, попадащи в общото приложно поле на някой член от Конвенцията, които държавата доброволно е решила да предостави (вж. *Stec и други срещу Обединеното кралство* (реш.) [ГК], №65731/01 и 65900/01, §§ 39 – 40, ЕСПЧ 2005-X; *Andrejeva срещу Латвия* [ГК], №55707/00, § 74, ЕСПЧ 2009 ...; и най-скорошно, *Carson и други срещу Обединеното кралство* [ГК], №42184/05, § 63, ЕСПЧ 2010 ...).

82. Според трайната практика на Съда принципите, които обикновено се прилагат в случаите по чл. 1 от Протокол № 1, са еднакво приложими, когато става въпрос за социални помощи. По-специално, този член не създава право за придобиване на собственост. Той не ограничава свободата на договарящата държава да решава дали да въведе някаква форма на социално осигуряване или не, както и да избира вида или размера на обезщетенията, които се предоставят по такава схема. Ако обаче договарящата държава има действащо законодателство, което предвижда право на плащане на социални помощи – независимо от предварителното плащане на вноски, това законодателство трябва да се разглежда като генериращо право на собственост, което попада в приложното поле на чл. 1 от Протокол № 1 за лицата, отговарящи на изискванията (вж. *Stec и други* (реш.), цитирано по-горе, § 54; *Andrejeva*, цитирано по-горе, § 77; и *Carson*, цитирано по-горе, § 64).

83. Освен това в случаи като настоящия, отнасящи се до оплакване на основание чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 1 от Протокол № 1, че на жалбоподателя е отказана изцяло или частично дадена облага на дискриминационно основание, попадащо в обхвата на чл. 14, релевантният въпрос е дали жалбоподателят би имал изпълнимо право да получи въпросната облага съгласно националното законодателство, ако не беше налице условието, от което той се оплаква (вж. *Gaygusuz срещу Австрия*, 16 септември 1996 г., § 40, *Доклади за присъди и решения* 1996-IV, и *Willis срещу Обединеното кралство*, №36042/97, § 34, ЕСПЧ 2002-IV). Макар чл. 1 от Протокол № 1 да не включва право на получаване на плащане по социално осигуряване от какъвто и да е вид, ако държавата вземе решение за създаване на схема за обезщетения, тя трябва да го направи по начин, съвместим с чл. 14 (вж. *Stec и други* (реш.), цитирано по-горе, § 55, и *Andrejeva*, цитирано по-горе, § 79).

84. По настоящото дело жалбоподателят, след като е навършил пенсионна възраст, претендира за получаването на пенсия за старост, която се дължи по право, при условие че е натрупан минимален брой осигурителни месеци. Съдът счита, че разглежданото социалноосигурително законодателство създава собственически интерес, попадащ в обхвата на чл. 1 от Протокол № 1. Поставяйки въпроса, дали жалбоподателят би имал изпълнимо право да получава пенсия, ако не беше налице условието за наличие на твърдяното от него право, което той смята за дискриминационно, Съдът отбелязва, че е безспорно, че жалбоподателят е работил в продължение на двадесет и осем години в затвора, без да е обхванат от системата за пенсия за старост. Искането му за отпускане на пенсия за старост е отказано с мотива, че му липсва изискуемият минимум осигурителни месеци. От това следва, че ако той беше обхванат от системата за пенсия за

старост за извършената в затвора работа, щеше да е натрупал необходимия брой осигурителни месеци и щеше да има право на пенсия.

85. Правителството не оспорва приложимостта на чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 1 от Протокол № 1. То обаче твърде, че затворническите доходи на жалбоподателя не са достатъчни за плащането на осигурителни вноски за пенсия за старост: след приспадане на вноската за покриване на разходите по издръжката, възнаграждението му не надвишава минималния праг на доходите, под който всеки работник е освободен от задължително осигуряване съгласно Закона за общото социално осигуряване. Съдът счита, че този довод, който сам по себе е неразривно свързан с положението на жалбоподателя като затворник, не може да обезсили направеното по-горе заключение.

86. В заключение Съдът намира, че оплакванията на жалбоподателя попадат в приложното поле на чл. 1 от Протокол № 1 и правото на мирно ползване на притежанията, което той гарантира. Това е достатъчно основание за приложимост на чл. 14.

2. Спазване на чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 1 от Протокол № 1

(а) Общи принципи

87. Съдът е установил в своята практика, че само различия в третирането, основани на разграничими характеристики или „статут“, могат да представляват дискриминация по смисъла на чл. 14 (вж. *Carson и други*, цитирано по-горе, § 61). Дискриминация означава различно третиране, без обективно и разумно оправдание, на лица в приблизително сходни ситуации. „Без обективно и разумно оправдание“ означава, че въпросната разлика не преследва „законна цел“ или че не е налице „разумно съотношение на пропорционалност между използваните средства и целта, която се преследва“ (пак там, вж. също *Andrejeva*, цитирано по-горе, § 81; и *Stec и други срещу Обединеното кралство* [ГК], №65731/01, § 51, ЕСПЧ 2006-VI).

88. Договарящите държави се радват на известна свобода на преценка дали и до каква степен различията в иначе сходни ситуации оправдават различно третиране. Обхватът на тази свобода варира в зависимост от обстоятелствата, предмета и средата. Така например, чл. 14 не забранява на държава-членка да третира по различен начин определени групи, за да коригира „фактическо неравенство“ между тях; и наистина, при определени обстоятелства неосъществяването на опит да се коригира неравенството чрез различно третиране може, при липса на обективно и разумно оправдание, да доведе до нарушение на чл. 14 (вж. *Andrejeva*, цитирано по-горе, § 82; *Stec и други*, цитирано

по-горе, § 51; и *Thlimmenos срещу Гърция* [ГК], №34369/97, § 44, ЕСПЧ 2000-IV).

89. По същия начин Конвенцията обикновено предоставя широка свобода на преценка на държавите, когато става въпрос за общи мерки в сферата икономическата или социалната стратегии. Поради прякото познаване на обществото и неговите нужди националните власти по принцип са в по-добра позиция от един международен съдия да преценят кое е в интерес на обществото по социални или икономически съображения и Съдът обикновено уважава политическия избор на законодателя, освен ако той е „явно без разумна основа” (вж. *Andrejeva*, цитирано по-горе, § 83; и *Stec и други*, цитирано по-горе, § 52; *Carson и други*, цитирано по-горе, § 61; в специфичния контекст на правата на затворниците, вж. също *Dickson срещу Обединеното кралство* [ГК], №44362/04, § 78, ECHR 2007-XIII).

(б) Приложение на тези принципи към настоящото дело

90. Жалбоподателят се оплаква от дискриминация поради затворническия си статут. Макар качеството затворник да не е едно от основанията, изрично посочени в чл. 14, списъкът в този член не е изчерпателен и включва „всеки друг признак” (или „всяка друга ситуация” в текста на френски език), по който лица или групи лица се различават едни от други. По конкретното дело не се спори, че качеството затворник е аспект на личен статут по смисъла на чл. 14.

(i) Дали жалбоподателят като работещ затворник се намира в относително сходна ситуация с тази на обикновените работници

91. Съдът първо ще разгледа дали по отношение на осигуряването за пенсия за старост по Закона за общото социално осигуряване жалбоподателят, като работещ затворник, е в ситуация, сходна с тази на обикновените работници.

92. Правителството отделя много внимание на разликите в целта и естеството на работата в затвора и редовната трудова заетост. То подчертава, че основната цел на работата в затвора е рехабилитация и посочва задължителната ѝ природа, твърдейки, че тези характеристики правят положението на жалбоподателя различно от това на обикновените работници. От своя страна жалбоподателят твърди, че задължителният характер на работата в затвора не е решаващ в настоящия контекст и че извършваната от затворниците работа не се различава по никакъв начин от тази на обикновените работници.

93. Съдът отбелязва, че работата в затвора се различава в много аспекти от работата, извършвана от обикновените работници. Тя обслужва основната цел за рехабилитация и ресоциализация. Работното време, трудовото възнаграждение и използването на част от това възнаграждение за покриване на разходите по издръжката

отразяват конкретния затворнически контекст. Освен това в австрийската система задължението на затворниците да работят е съпътствано от задължение на затворническите власти да им осигурят подходяща работа. Тази ситуация действително е много далеч от нормалното трудово правоотношение между работник и работодател. Може да се твърди, че в резултат на това жалбоподателят като работещ затворник не е в сходна ситуация с тази на обикновените работници.

94. При все това според Съда нито фактът, че работата в затвора е насочена към реинтеграция и ресоциализация, нито задължителният ѝ характер са от решаващо значение в конкретния случай. Съдът счита освен това, че не е от решаващо значение дали работата се извършва за затворническите власти, както е в случая на жалбоподателя, или за частен работодател, въпреки че в последния случай, изглежда, би имало по-силна прилика с обикновеното трудово правоотношение.

95. Въпросът, който се разглежда в настоящия случай, е не толкова за характера и целта на самата работа в затвора, а за необходимостта от осигуряване за пенсия за старост. Съдът намира, че в това отношение жалбоподателят като работещ затворник се намира в ситуация, сходна с тази на обикновените работници. Следователно остава да се види дали е оправдана разликата в третирането по отношение на осигуряването за пенсия за старост по Закона за общото социално осигуряване. Съдът се съгласява обаче, че по отношение на здравното осигуряване и осигуряването за злополука по Закона за общото социално осигуряване жалбоподателят като работещ затворник е в различно положение в сравнение с обикновените работници, тъй като здравните грижи и медицинската помощ при злополука се осигуряват от държавата по силата на Закона за изпълнение на наказанията. Съдът би приел също така, че по отношение изплащането на пенсия един затворник, който вече е достигнал пенсионна възраст, е в различно положение от пенсионер, който не е в затвора, тъй като препитанието на затворника се осигурява от затворническите власти.

(ii) Дали разликата в третирането преследва законна цел

96. По отношение целта на различното третиране правителството твърди, че работещите затворници често не разполагат с финансови средства, за да плащат вноските за социално осигуряване. Зачитането на периодите, за които изобщо не са правени вноски или са правени незначителни такива като осигурителни периоди, което би породило правото на пенсия, ще създаде дисбаланс между работещите затворници и лицата извън контекста на затвора и ще подкопае икономическата ефективност на институциите за социална сигурност, които и без друго са изправени пред затруднена финансова ситуация.

97. В допълнение, в становището на правителството, изглежда, се предполага и една по-нататъшна цел, а именно запазване на цялостната съгласуваност в рамките на системата за социална сигурност. То твърди, че периодите на работа в затвора не може да се считат за отговарящи на условията или за заместващи периоди, тъй като съгласно принципите на австрийския закон за социалното осигуряване заместващите периоди могат да компенсират само времето, през което не са правени вноски заради ограничен брой общественно приети дейности или ситуации (например заради образование, раждане, безработица, болест, военна служба или алтернативна военна служба).

98. Съдът приема, че изтъкнатите от правителството цели, а именно запазване на икономическата ефективност и общата съгласуваност на системата за пенсия за старост чрез изключване от нея на лица, които не са направили значими вноски, са законни цели.

(iii) Дали разликата в третирането е пропорционална

99. Съдът припомня трайната си съдебна практика, според която лишението от свобода по принцип продължат да се ползват от всички основни права и свободи, гарантирани от Конвенцията, с изключение на правото на свобода, тъй като законно наложеното задържане изрично попада в приложното поле на чл. 5 от Конвенцията. Немислимо е един затворник да загуби правата си по Конвенцията само заради статута си на лице, задържано за изпълнение на присъда (вж. *Hirst срещу Обединеното кралство* (№ 2) [ГК], №74025/01, § § 69 - 70, ECHR 2005-IX, и *Dickson*, цитирано по-горе, § 67). Съответно, лишението от свобода лице запазва правата си по Конвенцията, така че всяко ограничаване на тези права трябва да бъде обосновано във всеки отделен случай. Тази обосновка може да произтича, наред с другото, от необходими и неизбежни последствия от лишаването от свобода или от подходяща връзка между ограничението и обстоятелствата на въпросния затворник (пак там, § 68).

100. Именно в този контекст Съдът ще разгледа дали е налице разумна връзка на пропорционалност между непринадлежността на работещите затворници към системата за пенсия за старост и законните цели, посочени по-горе. В основата на тезата на жалбоподателя е, че правителството не е успяло да представи обосновка на различното третиране. Той твърди, че основната причина затворниците да са неспособни да плащат осигурителни вноски по Закона за общото социално осигуряване е политическият избор на държавата да задържа основната част от затворническото възнаграждение за покриване на разходите за издръжка.

101. Съдът отбелязва, че въпросът за принадлежността на работещите затворници към системата за пенсия за старост е тясно свързан с въпросите на наказателноправната политика, като например

възприемането на общите цели на лишаването от свобода, системата на работа в затвора, възнаграждението и приоритетите при използване на постъпленията, а също така и с въпросите на социалната политика, отразени в осигурителната система като цяло. Накратко, това повдига сложни въпроси и решения в сферата на социалната стратегия – област, в която държавите членки разполагат с широка свобода на преценка и в която Съдът се намесва само когато счита, че политическият избор на законодателя е „явно без разумна основа“ (вж. съдебната практика, цитирана в параграф 89 по-горе).

102. Предвид сложността на казуса, Съдът намира, че не може да разглежда въпроса за принадлежността на затворниците към системата за пенсията за старост изолирано, а трябва да го види като елемент от цялостната система на работа в затвора и социалното покритие на затворниците.

103. Както бе споменато по-горе, съгласно австрийската система затворниците са длъжни да работят, а затворническите власти са задължени да им предоставят подходяща работа. Съдът отбелязва като положителна черта на тази система, че в момента работят повече от 70% от лишените от свобода. Работното време е адаптирано към затворническия контекст, като са налице и някои благоприятни мерки, например зачитането на времето, прекарано в терапевтично лечение или социално консултиране, като работно време до пет часа седмично. Освен това затворниците получават възнаграждение за работата си, 75% от което обаче се приспада за покриване на разходите за издръжка. Съдът отбелязва на първо място, че удържането на този процент само по себе си не е в противоречие с Конвенцията (вж. *Pizinas срещу Литва* (реш.), № 63767/00, 13 декември 2005 г. относно жалба на основание чл. 1 от Протокол № 1 за удържане на 25-процентна вноска от заплатата на затворника). Макар процентът в конкретния случай да изглежда доста висок, той все пак не може да се счита за неприемлив, предвид факта, че общите разходи за управление на затворите и цялата издръжка на един затворник, включително здравните осигуровки и осигуровките за злополука, се покриват от държавата.

104. Що се отнася до социалното покритие на затворниците, Съдът подчертава, че важен фактор при определянето на обхвата на свободата на преценка може да е съществуването или несъществуването на общи позиции в законодателствата на договарящите държави (вж. *Petrovic срещу Австрия*, 27 март 1998 г., § 38, Доклади 1998-II).

105. Съдът отбелязва, че макар да няма европейски консенсус по този въпрос, налице е оформяща се тенденция: за разлика от Европейските правила за затворите от 1987 г., Европейските правила за затворите от 2006 г. не само съдържат принципа на нормализиране

на работата в затвора, но и изрично препоръчат в чл. 26.17, „доколкото е възможно, работещите затворници трябва да бъдат включени в националните социалноосигурителни системи“ (вж. параграф 56 по-горе). Съдът обаче отбелязва, че формулировката в чл. 26.17 е предпазлива („доколкото е възможно“) и се отнася общо до включването в националните системи за социална сигурност. Освен това, макар на затворниците да се предоставя някакъв вид социално осигуряване в абсолютното мнозинство от държави-членки на Съвета на Европа, едва малко повече от половината държави включват затворниците в системата за пенсия за старост, като някои от тях, например Австрия, им предоставят възможност за плащане само на доброволни вноски. Някои държави изобщо не включват затворниците в системата за пенсия за старост (вж. параграф 60 по-горе).

106. По този начин обществата постепенно се ориентират към включване на лишените от свобода в системите за социална сигурност като цяло и в пенсионните системи за пенсия за старост в частност. Австрийското законодателство отразява тази тенденция чрез осигуряването на здравни грижи и медицинска помощ при злополука на всички затворници. В допълнение, работещите затворници са включени в системата за осигуряване за безработица, считано от 1 януари 1994 г., след изменението от 1993 г. на Закона за осигуряване при безработица, което е част от по-широка реформа на системата за изпълнение на наказанията. Както правителството обяснява, причината за това решение е, че законодателят счита осигуряването за безработица за най-ефикасния инструмент за подпомагане реинтеграцията на затворниците след тяхното освобождаване, тъй като в допълнение към плащането на обезщетения за безработица, то дава достъп до широк спектър от обучения и услуги за търсене на работа. По време на реформата от 1993 г. принадлежност към системата за пенсия за старост е била предвидена, но досега не е въведена поради затрудненото финансово състояние на институциите за социална сигурност.

107. Що се отнася до положението на жалбоподателя, Съдът отбелязва, че той е работил продължително време в затвора (вж. параграф 10 по-горе). От решенията на националните власти по настоящото дело е видно, че периодите, в които той не е имал осигуровки, са между 60-те и 90-те години на XX век. Съдът отдава значение на факта, че към съответния момент не е имало общи положения по отношение осигуряването на работещите затворници в местните системи за социална сигурност. Тази липса на общи положения е отразена в Европейските правила за затворите от 1987 г., които не съдържат нито една разпоредба в това отношение.

108. Правителството твърди, че присъдите с голяма продължителност са рядкост, следователно по-голямата част от

затворниците имат възможност да натрупат достатъчен брой осигурителни месеци за извършената работа извън затвора, поради което не са лишени от пенсия за старост. Съдът не счита за необходимо да разглежда този довод в детайли. Той по-скоро придава тежест на факта, че жалбоподателят, въпреки че няма право на пенсия за старост, не е оставен без социално покритие. След освобождаването му от затвора той получава обезщетения за безработица, а впоследствие и плащания за спешна помощ, на които има право поради факта, че е обхванат от Закона за осигуряване при безработица като работещ затворник. Според собствените му твърдения, жалбоподателят и в момента получава плащания за спешна помощ, допълнени от социална помощ под формата на жилищни надбавки. Неговият месечен доход възлиза на около 720 евро, като по този начин почти достига равнището на минималната пенсия, която в момента е около 780 евро на човек.

109. Въз основа на фактите по настоящото дело и цялата информация, с която разполага, Съдът намира, че системата на работа в затвора и свързаното с нея социално осигуряване, взети като цяло, не са „явно без разумна основа“. В контекста на променящите се стандарти една договаряща държава не може да бъде укорявана за това, че дава приоритет на определена осигурителна схема, а именно осигуряването за безработица, която счита за най-подходяща за реинтеграцията на затворниците след тяхното освобождаване.

110. Макар държавата-ответник да е длъжна да преразгледа въпроса, повдигнат от настоящото дело, Съдът намира, че като не е включила до този момент работещите затворници в системата за пенсия за старост, държавата не е преминала границата на предоставената ѝ свобода на преценка.

111. От това следва, че не е налице нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 1 от Протокол № 1 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

112. Жалбоподателят твърди, че тъй като той не е включен в системата за пенсия за старост за извършената от него работа като затворник, тази работа не може да се смята за попадаща под условията на чл. 4, ал. 3, б. „а“ и следователно нарушава чл. 4, ал. 2 от Конвенцията.

Чл. 4, доколкото е приложим, гласи следното:

- „1. Никой не може да бъде държан в робство или в принудително подчинение.
2. Никой не може да бъде заставян да извършва принудителен или задължителен труд.

3. За целите на този член не представлява „принудителен или задължителен труд“:

а) всеки труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода в съответствие с член 5 на тази Конвенция, или по време на условно освобождаване от такова лишаване от свобода;

...”

А. Становищата на страните

113. Жалбоподателят твърди, че извършваната от него работа в затвора недвусмислено се явява „принудителен или задължителен труд” по смисъла на чл. 4, ал. 2 от Конвенцията. Той се позовава на Конвенция № 29 на МОТ, според която „принудителен или задължителен труд” означава всяка „работа или служба, която се изисква от някое лице под заплахата от санкции и за която това лице не се е съгласило доброволно”. В тази връзка той посочва, че затворниците в Австрия са задължени да работят в съответствие с чл. 44 от Закона за изпълнение на наказанията и че ако затворникът откаже да работи, това е наказуемо нарушение съгласно чл. 107, ал. 1 и чл. 109 от този закон.

114. Признавайки, че задължението да работи като затворник може да се обоснове с чл. 4, ал. 3, б. „а”, той твърди, че по днешните стандарти работа в затвора без принадлежност към системата за пенсия за старост не може да се разглежда като „труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода” по смисъла на тази разпоредба. Следователно фактът, че той е трябвало да работи като затворник, без да бъде включен в системата за пенсия за старост, нарушава чл. 4 от Конвенцията.

115. От своя страна правителството твърди, че работата в затвора не попада в приложното поле на чл. 4, тъй като е в обхвата на изключенията от забраната за принудителен или задължителен труд, съдържащи се в чл. 4, ал. 3, б. „а”. Следователно фактът, че работещите затворници не са включени в системата за пенсия за старост, не повдига въпрос по чл. 4 от Конвенцията.

Б. Преценката на Съда

1. Общи принципи

116. Съдът подчертава, че чл. 4 възплъщава една от основните ценности на демократичните общества. За разлика от повечето от материалноправните разпоредби на Конвенцията и на Протоколи № 1 и № 4, чл. 4, ал. 1 не предвижда никакви изключения и не е допустимо дерогиране съгласно чл. 15, ал. 2, дори и в случай на опасност,

застрашаваща съществуването на нацията (вж. *Siliadin срещу Франция*, №73316/01, § 112, ЕСПЧ 2005-VII, и *Rantsev срещу Кипър и Русия*, № 25965/04, § 283, ЕСПЧ 2010 ... (извадки)).

117. Чл. 4, ал. 2 от Конвенцията забранява „принудителния или задължителния труд”. При тълкуването на чл. 4 в предишни дела Съдът е вземал под внимание съответните конвенции на МОТ, които са задължителни за почти всички държави-членки на Съвета на Европа, включително за Австрия, и най-вече Конвенцията за принудителния труд от 1930 г. (вж. *Van der Mussele срещу Белгия*, 23 ноември 1983 г., § 32, серия А, №70, и *Siliadin*, цитирано по-горе, § 115).

118. Съдът отбелязва по тези дела, че в действителност има поразително сходство, което не е случайно, между ал. 3 на чл. 4 от Конвенцията и ал. 2 на чл. 2 от Конвенция № 29 на МОТ. Ал. 1 на последно споменатия член предвижда, че „за целите” на тази конвенция терминът „принудителен или задължителен труд” означава „всяка работа или служба, която се изисква от някое лице под заплахата от санкции и за която това лице не се е съгласило доброволно” (вж. *Siliadin*, цитирано по-горе, § 116). Съдът счита това определение за отправна точка при тълкуването на чл. 4 от Конвенцията, но отбелязва, че не трябва да се пренебрегват специалните функции на Конвенцията, нито фактът, че тя е жив инструмент, който следва да се тълкува „в светлината на понятията, преобладаващи в момента в демократичните държави” (вж. *Van der Mussele*, цитирано по-горе, § 32).

119. Чл. 4, ал. 3, б. „а” посочва, че понятието „принудителен или задължителен” труд не включва „всеки труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода”.

120. Съдът отбелязва специфичната структура на чл. 4. Ал. 3 не е предназначена да „ограничи” упражняването на правото, гарантирано в ал. 2, а да „очертае” самото съдържание на това право, като образува едно цяло с ал. 2 и показва какво не се включва в понятието „принудителен или задължителен труд” (*“n’est pas considéré comme ‘travail forcé ou obligatoire’...”*). По този начин ал. 3 служи като помощно средство за тълкуване на ал. 2. Четирите букви на ал. 3, независимо от тяхното многообразие, се основават на ръководните идеи на общия интерес, социалната солидарност и това, което е нормално в обичайния ход на нещата (вж. *Van der Mussele*, цитирано по-горе, § 38, вж. също и: *Karlheinz Schmidt срещу Германия*, 18 юли 1994 г., § 22, серия А, №291 В, и *Zarb Adami срещу Малта*, №17209/02, § 44, ЕСПЧ 2006-VIII).

121. Практиката на Съда, отнасяща се до работата в затвора, е оскъдна. В едно от своите ранни решения Съдът е трябвало да се произнесе относно работата, която затворник рецидивист е бил длъжен

да извършва, като освобождаването му е било зависимо от условието за натрупване на определена сума спестявания. Макар да е приел, че въпросният труд е задължителен, Съдът не е установил нарушение на чл. 4 от Конвенцията на основание, че са изпълнени изискванията на чл. 4, ал. 3, б. „а”. Според Съда необходимата работа „не надхвърля обичайното в този контекст, тъй като тя е предназначена да помогне за реинтеграция в обществото, а като правно основание съществуват разпоредби, имащи свой еквивалент в някои други държави-членки на Съвета на Европа” (вж. *Van Droogenbroeck срещу Белгия*, 24 юни 1982 г., § 59, серия А, №50, с препратки към *De Wilde, Ooms and Versyp срещу Белгия*, 18 юни 1971 г., §§ 89 – 90, Серия А №12).

122. По отношение на възнаграждението и социалното осигуряване на затворниците Съдът се позовава на решение от 6 април 1968 г. на Европейската комисия по правата на човека по делото на *Двадесет и едно задържани лица срещу Германия* (№ № 3134/67, 3172/67, 3188-3206/67, Сборник 27, стр. 97 – 116), по което жалбоподателите, позовавайки се на чл. 4, се оплакват, че им е отказано адекватно възнаграждение за работата, която е трябвало да извършват по време на тяхното задържане, и че затворническите власти не са им внасяли осигурителни вноски. Комисията обявява жалбата им за недопустима като явно неоснователна. Тя отбелязва, че чл. 4 не съдържа разпоредби относно възнаграждението на затворниците за тяхната работа. Освен това Комисията се позовава на своята трайна практика, в която е отхвърляла като недопустими всички жалби от затворници, които претендират за по-високо заплащане на труда им или за правото да бъдат обхванати от системите за социална сигурност.

123. Съдът е трябвало да разгледа подобна жалба от малко по-различен ъгъл по делото *Puzinas* (цитирано по-горе). Жалбоподателят се оплаква по чл. 4 и чл. 14 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1, че вътрешното законодателство за социално осигуряване не е адекватно, тъй като не позволява затворници да претендират за пенсия или други социални придобивки за работата им в затвора. Съдът е разгледал жалбата на първо място по чл. 1 от Протокол № 1, като е отбелязал, че е безспорно, че жалбоподателят няма право на никакви пенсионни или социални обезщетения съгласно приложимото национално законодателство. Установявайки следователно, че жалбоподателят не е имал собственост по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 относно бъдещото му право на пенсия или размер на пенсията, Съдът отхвърля жалбата по тази разпоредба, както и по другите разпоредби, обосновавайки се с несъвместимост по отношение на предметната компетентност (*ratione materiae*) с разпоредбите на Конвенцията.

2. Приложение към настоящото дело

124. Съдът трябва да установи дали жалбоподателят по настоящото дело е трябвало да полага „принудителен или задължителен труд” в противоречие с чл. 4 от Конвенцията. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е задължен да работи в съответствие с чл. 44, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията. Отказът от изпълнение на възложената му работа представлява нарушение съгласно чл. 107 от този закон, наказуемо по чл. 109 със санкции, вариращи от порицание до строг тъмничен затвор.

125. Вземайки определението на принудителния или задължителния труд, съдържащо се в чл. 2, ал. 1 от Конвенция № 29 на МОТ, за отправна точка при тълкуването на чл. 4, ал. 2 от Конвенцията (вж. *Van der Musselle*, цитирано по-горе, §§ 32 – 34), Съдът не се съмнява, че жалбоподателят е извършвал работа, „за която не се е съгласил доброволно, под заплахата от наказание”.

126. Въпреки че няма спор между страните за това, те имат различни виждания по въпроса, дали работата му попада в обхвата на чл. 4, ал. 3, б. „а” от Конвенцията, съгласно който не представлява „принудителен или задължителен труд” „всеки труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода в съответствие с член 5 на тази Конвенция”. Правителството отговаря на въпроса утвърдително, като заключава, че работата, извършвана от жалбоподателя като затворник не попада в приложното поле на чл. 4. Жалбоподателят от своя страна твърди, че работата му в затвора, без да бъде включен в системата за пенсия за старост, не покрива условията на въпросната ал. 3. Ето защо тя представлява „принудителен или задължителен труд” в нарушение на чл. 4, ал. 2.

127. Съдът все още не е имал възможност да разгледа въпроса дали чл. 4 изисква договарящите държави да включат работещите затворници в системата за социална сигурност. Той отбелязва, че горепосоченото решение на Комисията по делото *Двадесет и едно задържани лица срещу Германия* (посочено по-горе), което отговаря на въпроса отрицателно, датира от 1968 г. Следователно Съдът ще трябва да прецени дали позицията, приета в това решение, продължава да е валидна и по отношение на жалбоподателя, извършвал работа като затворник, без да бъде включен в системата за пенсия за старост.

128. Формулировката в Конвенцията не дава никакви указания по въпроса за осигуряването на работещите затворници в националната система за социална сигурност. Съдът обаче ще се съобрази със съществуващите в държавите-членки стандарти, установявайки какво трябва да се разбира под „всеки труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода” (вж. *Van Droogenbroeck*, цитирано по-горе, § 59).

129. Жалбоподателят изтъква по същество доктрината на Съда, че Конвенцията е жив инструмент, който трябва да се тълкува в светлината на съвременните условия (вж. например *Tyrer срещу Обединеното кралство*, 25 април 1978 г., § 31, серия А №26; *Christine Goodwin срещу Обединеното кралство* [ГК], №28957/95, § 75, ЕСПЧ 2002-VI; и *Van der Mussele*, цитирано по-горе, § 32). Той, изглежда, твърди, че европейските стандарти са се променили до такава степен, че работата в затвора без принадлежност към системата за пенсия за старост вече не може да се разглежда като „труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода”.

130. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е работил в затвора през продължителни периоди от време, започвайки от 60-те години на миналия век. По това време Комисията, в своето решение по делото *Двадесет и едно задържани лица срещу Германия* (посочено по-горе), е приела, че чл. 4 от Конвенцията не изисква работещите затворници да бъдат включени в системата за социална сигурност. Европейските правила за затворите от 1987 г. запазват мълчание по въпроса за принадлежността на работещите затворници към въпросната система. Съдът признава, че впоследствие са настъпили значителни промени в областта на наказателната политика. Тези промени са отразени в Европейските правила за затворите от 2006 г., в които един от основните принципи е принципът на нормализиране на работата в затвора. По-конкретно, в настоящия контекст чл. 26.17 от Правилата от 2006 г. предвижда, че „доколкото е възможно, работещите затворници трябва да бъдат включени в националните социалноосигурителни системи”.

131. С оглед обаче на сегашната практика на държавите-членки, Съдът не намира основание за тълкуването на чл. 4 в подкрепа на тезата на жалбоподателя. Според информацията, с която Съдът разполага, абсолютното мнозинство от договарящите държави включват по някакъв начин затворниците в националната система за социална сигурност или им предоставят някаква конкретна схема за осигуряване, като едва малко повече от половината от договарящите държави включват работещите затворници в системата за пенсия за старост. Австрийското законодателство отразява развитието на европейското право, като предоставя на всички затворници здравно осигуряване и осигуряване за злополука; работещите затворници са включени в схемата за осигуряване за безработица, но не и в системата за пенсия за старост.

132. Като цяло не изглежда да съществува достатъчен консенсус по въпроса за принадлежността на работещите затворници към системата за пенсия за старост. Макар чл. 26.17 от Правилата от 2006 г. да отразява оформящата се тенденция, тя не може да бъде разглеждана като задължение по чл. 4 от Конвенцията. Следователно

задължителната работа, извършвана от жалбоподателя като затворник, без той да бъде включен в системата за пенсия за старост, трябва да се разглежда като „труд, който обикновено е задължителен за лицата, лишени от свобода” по смисъла на чл. 4, ал. 3, б. „а”.

133. Съдът заключава, че извършената от жалбоподателя работа влиза в приложното поле на чл. 4, ал. 3, б. „а” от Конвенцията и следователно не представлява „принудителен или задължителен труд” по смисъла на чл. 4, ал. 2 от Конвенцията.

134. Следователно не е налице нарушение на чл. 4 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 14 ОТ КОНВЕНЦИЯТА, ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 4

135. Съдът отбелязва, че жалбоподателят се позовава главно на чл. 4, но споменава също и чл. 14, без обаче да представя отделни доводи по чл. 14 във връзка с чл. 4.

136. Съдът намира, че проверката по чл. 4 покрива всички аспекти на въпроса, повдигнат в жалбата на жалбоподателя. Поради това Съдът счита, че делото не изисква отделно разглеждане на оплакването на жалбоподателя на основание чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 4.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. *Реша* с десет гласа на седем, че не е налице нарушение на чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 1 от Протокол № 1;
2. *Реша* с шестнадесет гласа на един, че не е налице нарушение на чл. 4 от Конвенцията;
3. *Реша* единодушно, че делото не изисква отделно разглеждане по чл. 14 от Конвенцията, във връзка с чл. 4 от Конвенцията.

Изготвено на английски и френски езици и обявено на 7 юли 2011 г. в открито съдебно заседание в сградата на Съда по правата на човека в Страсбург.

Vincent Berger
Юрисконсулт

Jean-Paul Costa
Председател

В съответствие с чл. 45, ал. 2 от Конвенцията и чл. 74, ал. 2 от Правилника на Съда, към настоящото решение са приложени следните особени мнения:

- (a) Особено мнение на съдия De Gaetano;
- (b) Съвместно частично особено мнение на съдиите Tulkens, Kovler, Gyulumyan, Spielmann, Popović, Malinverni и Pardalos;
- (c) Частично особено мнение на съдия Tulkens.

J.-P.C.
V.B.

Особените мнения не са преведени, но могат да се намерят на английски и/или френски език във версията на съдебното решение на официалния език (езици) в базата данни с практиката на Съда HUDOC.

© Съвет на Европа/Европейски съд по правата на човека, 2013.

Официалните езици на Европейския съд по правата на човека са английски и френски. Този превод не обвързва Съда и Съдът не носи никаква отговорност за неговото качество. Той може да бъде изтеглен от базата данни с практика на Европейския съд по правата на човека HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) или от друга база данни, с която Съдът го е споделил. Може да бъде възпроизвеждан с нетърговска цел при условие, че се цитира пълното заглавие на делото, заедно с посочените по-горе указания за авторското право. В случай че част от този превод ще се използва с търговска цел, моля, свържете се с publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int